

3. Vybrané oblasti UR ve Středočeském kraji

Kapitola je strukturována v návaznosti na pilíře uvedené v předchozích kapitolách, které byly věnovány České republice a porovnání jednotlivých krajů prostřednictvím indikátorů uvedených ve strategických dokumentech pro posouzení udržitelného rozvoje v ČR. Příslušné analytické kapitoly jednotlivých pilířů, ekonomického, sociálního a environmentálního, se věnují dosavadnímu vývoji vybraných indikátorů v kraji. Soubory těchto vybraných indikátorů tak představují konkrétní příklad jednoho z možných pohledů na situaci ve Středočeském kraji a jeho udržitelný rozvoj.

Cílem této kapitoly nebylo provést hloubkovou analýzu všech uvedených indikátorů v jednotlivých pilířích, ale přehledně zachytit vývojové trendy zvolených indikátorů, zmapovat zdrojové možnosti ČSÚ, navrhnout alternativní doplňkové indikátory a případně nastínit hlavní důvody probíhajících procesů.

Vzhledem k tomu, že Středočeský kraj zatím nemá uceleně zpracovanou a oficiálně schválenou strategii udržitelného rozvoje svého území, vycházeli jsme při výběru indikátorů v jednotlivých pilířích z rozvojových záměrů kraje uvedených v „Programu rozvoje územního obvodu Středočeského kraje“ (dále PRK), který byl schválen v září roku 2006 a také z možností Českého statistického úřadu v oblasti získání potřebných srovnatelných a relevantních dat.

Úvod této kapitoly jsme věnovali tzv. titulkovým indikátorům, neboť se jedná o soubor indikátorů ze všech pilířů. Následující tabulka nabízí přehled zařazených titulkových indikátorů a jejich současnou dostupnost na regionální úrovni.

Tab. 3 Přehled titulkových indikátorů

Pracovní kód ČSÚ	Indikátor	Měrná jednotka	Dostupnost ČSÚ v současnosti
T_1	Hrubý domácí produkt na obyvatele	PPS*	Ano
T_2	Počet ekonomických subjektů na 1 000 obyvatel		Ano
T_3	Přepravní výkony ve veřejné dopravě	oskm**	Ne
T_4	Obecná míra nezaměstnanosti	%	Ano
T_5	Očekávaná délka života při narození	rok	Ano
T_6	Podíl obyvatel s VŠ vzděláním	%	Ano
T_7	Incidence alergických onemocnění na 1 000 obyvatel		Ne + Alternativa
T_8	Počet zjištěných trestných činů na 1 000 obyvatel		Ano
T_9	Počet bytů na 1 000 obyvatel		Ano
T_10	Podíl venkovského obyvatelstva	%	Ano
T_11	Podíl pořízených investic na ochranu životního prostředí na HDP - podle sídla podniku	%	Ano + Alternativa
T_12	Podíl oblastí se zhoršenou kvalitou životního prostředí na celkové rozloze kraje	%	Ano + Alternativa
T_13	Podíl rozlohy zvláště chráněných území na celkové rozloze kraje	%	Ano
T_14	Produkce průmyslových odpadů na jednotku HDP	kg/1 000 jednotek HDP v PPS**	Ano
T_15	Zornění zemědělské půdy	%	Ano
T_16	Lesnatost	%	Ano
T_17	Účast občanů v komunálních volbách	%	Ano
T_18	Počet nevládních neziskových organizací na 1 000 obyvatel		
T_19	Podíl obcí se zpracovanou environmentální politikou (%)	%	Ne
Alternativa			
alt_T_7	Léčení pacienti alergických onemocnění na 1 000 obyvatel		Ano
alt_T_10	Podíl venkovského obyvatelstva	%	Ano
alt_T_11	Podíl pořízených investic na ochranu životního prostředí na HDP - podle místa realizace	%	Ano

* PPS - Purchasing Power Standard - standard (parity) kupní síly, průměrná kupní síla 1 PPS odpovídá průměru kupní síly 1 Euro v zemích EU

** oskm - osobokilometr

Titulkové indikátory „jdou napříč“ více oblastmi (pilíři) i prioritami a nemají za úkol měřit pokrok v rámci jednotlivých priorit. Mají spíše funkci komunikační a slouží k prezentaci výsledků rozvoje kraje, a to hlavně z pohledu jeho udržitelnosti. Jedná se o základní ukazatele, které jsou všeobecně známé, srozumitelné nebo jednoduše vysvětlitelné, a tudíž dobře pochopitelné pro odbornou i laickou veřejnost. V mnoha případech jsou obdobou indikátorů, které jsou začleněny do jednotlivých sad indikátorů v rámci pilířů (např. titulkový

indikátor HDP na obyvatele v paritě kupní síly je pouze jiným vyjádřením indikátoru HDP na obyvatele v Kč z ekonomického pilíře). Pro tyto indikátory nejsou stanoveny cílové hodnoty.

Titulkové indikátory, jak již bylo dříve řečeno, nemají přímou vazbu na jednotlivé priority či strategické cíle. Smyslem jejich výběru je především jejich srozumitelnost pro média, politiky a veřejnost, jasný vztah ke všem rozměrům udržitelného rozvoje, vypovídací schopnost za všechny oblasti udržitelného rozvoje, možnost popisu trendu a srovnání na národní i regionální úrovni. Jejich počet proto není velký, aby byla zachována jednoduchost a jednoznačnost.

Pro tento účel lze použít sadu devatenácti titulkových indikátorů, která jde napříč všemi pilíři a v níž má každý indikátor nepřímý vztah alespoň ke dvěma prioritám. Z celé této sady nemá ČSÚ k dispozici pouze tři indikátory. U dvou z nich bohužel nelze nabídnout ani alternativní indikátor při zachování smyslu zařazení. Alternativou za třetí indikátor, incidenci alergických onemocnění, lze navrhnout ukazatel dostupný z materiálů Ústavu zdravotnických informací a statistiky České republiky (ÚZIS). Alternativa je navrhována i v případech, kdy nejsou indikátory jasně definovány a ČSÚ může nabídnout více ukazatelů s obdobným názvem. V některých případech lze rovněž nabídnout doplňkové indikátory, které mohou problematiku detailněji přiblížit. Vždy se ovšem může jednat maximálně o jeden či dva ukazatele, aby uživatel nebyl zahlcen dlouhými seznamy možných ukazatelů, které ČSÚ může poskytnout.

Další části kapitoly jsou věnovány jednotlivým oblastem (pilířům). Údaje za jednotlivé pilíře byly dále rozpracovány do vybraných ukazatelů v dostupném územním členění. Jejich přehled najdete v úvodu každé podkapitoly. U některých ukazatelů jsou data k dispozici kromě kraje i podle okresů, v některých případech i za správní obvody obcí s rozšířenou působností (SO ORP). Ukazatele, které jsou dostupné jen do úrovně krajů, jsme se podle možnosti snažili zobrazit ve struktuře či prostoru. Pokud není u tabulek a grafů uveden zdroj dat, jsou zdrojem data ČSÚ.

3.1. Ekonomická oblast

Tab. 3.1.1 Přehled vybraných ukazatelů za ekonomickou oblast

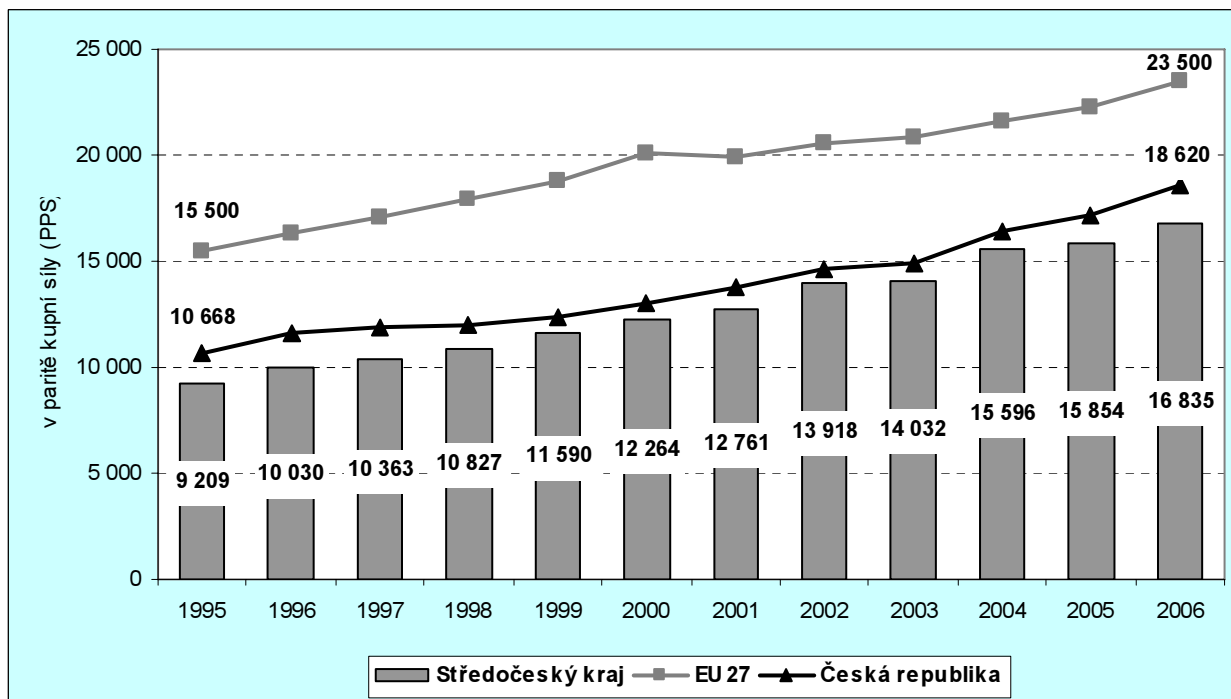
Kód ukazatele	Název ukazatele	Druhá specifikace	Vazba na strategické dokumenty kraje	Územní dostupnost (nejnižší)
3.1.1	Hrubý domácí produkt	v PPS, HDP na obyvatele	PRK	kraj
3.1.2	Malé a střední podnikání	podíl malých a středních podniků na celkovém počtu ekonomických subjektů	PRK	SO ORP, obec
3.1.3	Hustota dopravní infrastruktury	hustota silnic a dálnic, hustota železniční sítě	PRK	okres
3.1.4	Nákladní doprava	přeprava nákladu silniční, železniční a vnitrozemskou vodní dopravou	PRK	kraj
3.1.5	Osobní doprava	přeprava cestujících v rámci kraje veřejnou silniční a železniční dopravou	PRK	kraj
3.1.6	Výdaje na výzkum a vývoj	-	PRK	kraj
3.1.7	Lůžka v hromadných ubytovacích zařízeních	počet lůžek na 1 000 obyvatel	PRK	obec

PRK - Program rozvoje územního obvodu Středočeského kraje

SO ORP – Správní obvody obcí s rozšířenou působností

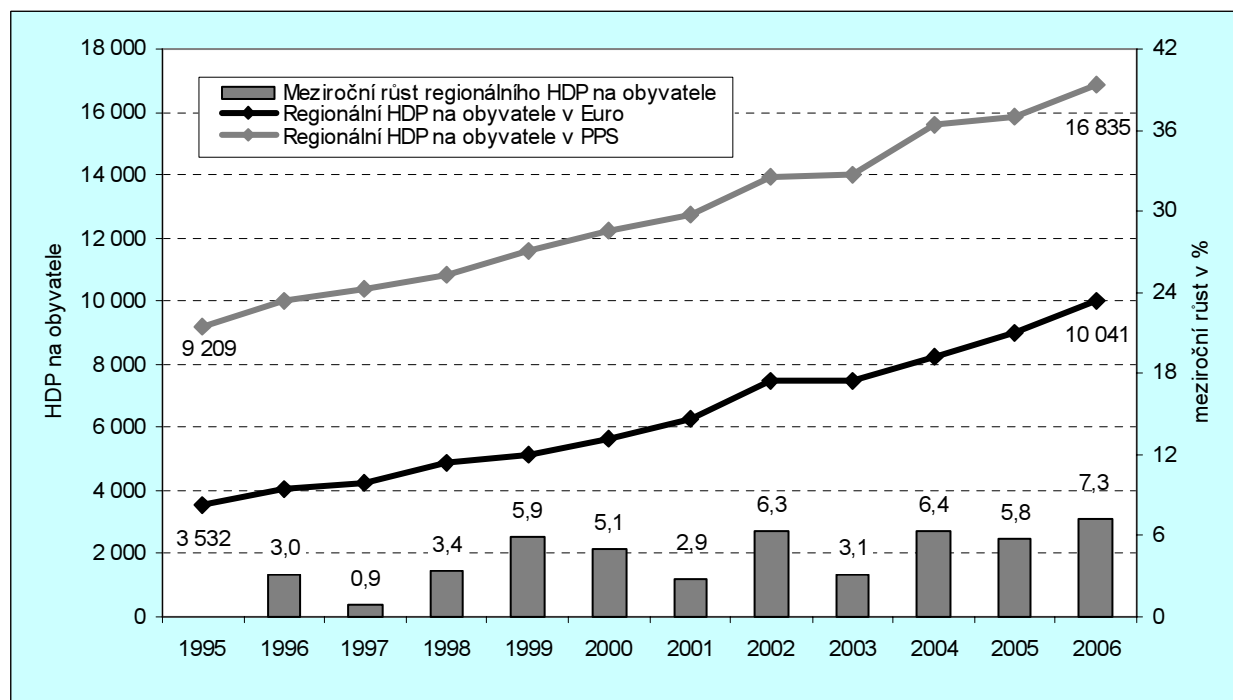
Hrubý domácí produkt je nejkomplexnějším ekonomickým ukazatelem, který Český statistický úřad poskytuje a právem mu náleží první místo v celé sadě titulkových indikátorů. Zahrnuje v sobě všechny oblasti ekonomického života společnosti a je obecně uznávaným ukazatelem ekonomické vyspělosti území. Na krajské úrovni se jedná o **regionální hrubý domácí produkt (RHDP)**, tedy hrubý domácí produkt České republiky rozdělený do jednotlivých regionů **podle místa jeho tvorby**. Se vstupem do Evropské unie se navíc jeho důležitost (na úrovni oblastí i krajů) zvýšila, protože se HDP stal jedním z klíčových nástrojů analýzy regionálních rozdílů v Evropské unii a kritériem podpory v rámci její regionální politiky.

Graf 1 Regionální hrubý domácí produkt na obyvatele v letech 1995 – 2006
(v paritě kupní síly – dále jen PPS)

Hrubý domácí produkt na obyvatele v paritě kupní síly ve Středočeském kraji ve sledovaném období trvale rostl, i když v některých letech byl růst méně výrazný. Úroveň HDP na obyvatele ve Středočeském kraji v paritě kupní síly byla sice dlouhodobě pod úrovní průměru za ČR, ale v průběhu sledovaného období dosahovala hodnota HDP na obyvatele ve Středočeském kraji 86 – 95 % průměrného HDP na obyvatele v celé ČR. Při hodnocení je nezbytné upozornit na to, že když hodnota HDP na obyvatele vyjádřená v paritě kupní síly roste, neznamená to, že ekonomika skutečně roste, resp. že roste životní úroveň. Vyjádření v paritě kupní síly slouží především k mezinárodnímu porovnání zemí s různými měnami, které mají různou kupní sílu. Nelze z něj tedy vyvozovat meziroční reálný růst ekonomiky. HDP v paritě kupní síly je sice „porovnatelný geograficky“ (mezi jednotlivými zeměmi v daném roce), ale není tzv. „časově srovnatelný“ (jednotlivé roky mezi sebou – meziroční růst či pokles ekonomiky).

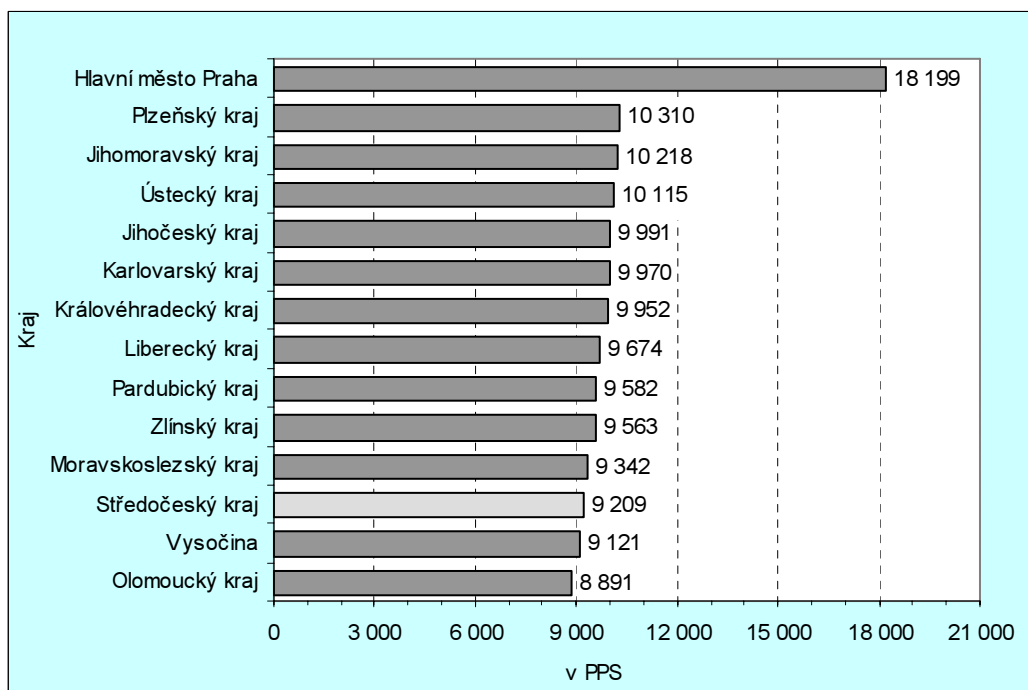
Graf 2 Regionální hrubý domácí produkt na obyvatele Středočeského kraje (v PPS a EUR) a jeho meziroční růst ve srovnatelných cenách (v %)

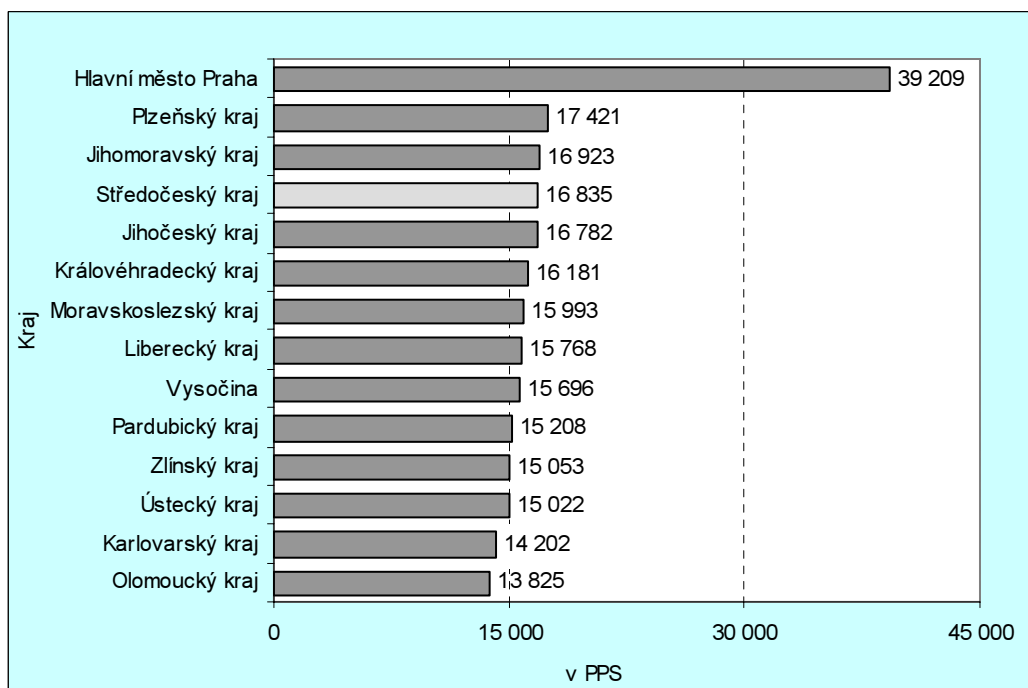
V průběhu celého sledovaného období nedošlo ani v jednom roce k meziročnímu poklesu HDP na obyvatele ve Středočeském kraji. Meziroční přírůstky, které jsou ovlivněné meziročním růstem objemu zboží a služeb a jejich cen i vývojem kurzu koruny vůči euru, se v průběhu sledovaného období pohybovaly v rozsahu 0,9 – 7,3 procentního bodu. V dlouhodobém trendu lze průměrný meziroční přírůstek vyjádřit hodnotou 4,5 %.

V důsledku relativně rychlejšího ekonomického růstu Středočeského kraje po roce 2000 se jeho pozice v porovnání s ostatními regiony postupně zlepšovala. Následující grafy zobrazují porovnání krajů v letech 1995 a 2006. Zatímco v roce 1995 patřil kraj mezi kraje s nejnižším hrubým domácím produktem na obyvatele (až 12. místo mezi všemi kraji v ČR), v roce 2006 patřila už Středočeskému kraji čtvrtá příčka v pomyslném žebříčku krajů, vyšší HDP na obyvatele dosahovalo pouze Hl. město Praha, Plzeňský a Jihomoravský kraj.

Graf 3 Regionální hrubý domácí produkt na obyvatele v roce 1995 (v PPS)

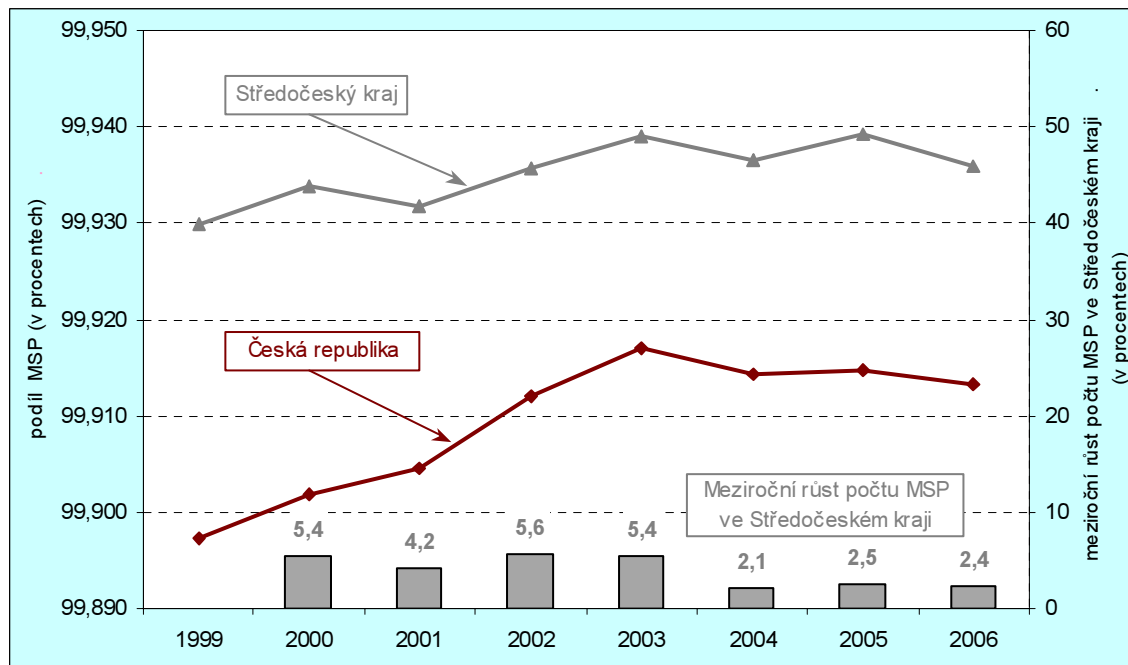

Graf 4 Regionální hrubý domácí produkt na obyvatele v roce 2006 (v PPS)

Dalším indikátorem, na který je v programu rozvoje Středočeského kraje kladen velký důraz je **rozvoj malého a středního podnikání**. Malé a střední podniky (MSP) jsou definovány jako podniky do 249 zaměstnanců (blíže viz ekonomický pilíř v kapitole 2). Jejich význam je především v tom, že mohou rychleji reagovat na požadavky trhu a vytvářet pružnější prostor pro uplatnění zájemců na trhu práce. Pro ilustraci delšího časového vývoje a možných srovnání jak územních, tak i časových jsme několik dosažitelných ukazatelů zobrazili v grafickém vyjádření.

Graf 5 Podíl malých a středních podniků na celkovém počtu ekonomických subjektů k 31. 12. (v %)

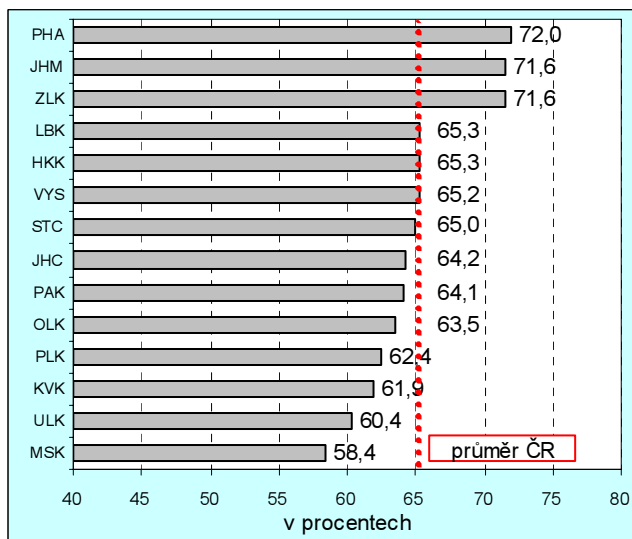
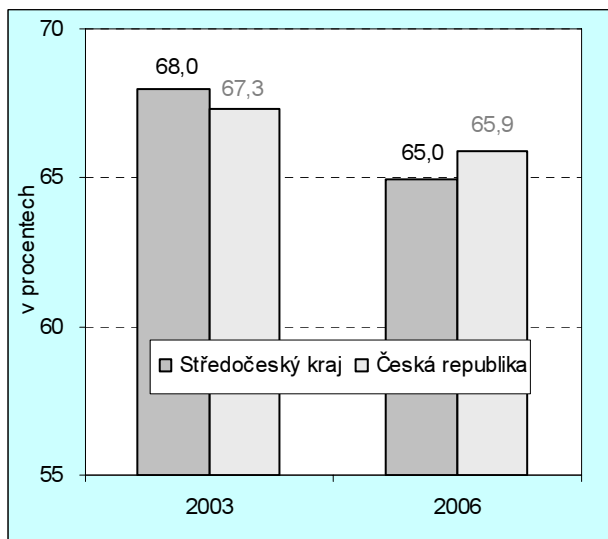

Jak ukazují jednotlivé grafy, tak vývoj malého a středního podnikání koresponduje s průměrnými hodnotami trendů v celé České republice. I v našem kraji se potvrzuje, že po poměrně rychlých přírůstcích podílu malých a středních podnikatelských subjektů do roku 2003 se vývoj výrazně zpomalil a podíl těchto subjektů začal mírně klesat, i když celkový počet všech podnikatelských subjektů ve Středočeském kraji i po roce 2003 nadále rostl.

Graf 6 Podíl malých a středních podniků na zaměstnanosti

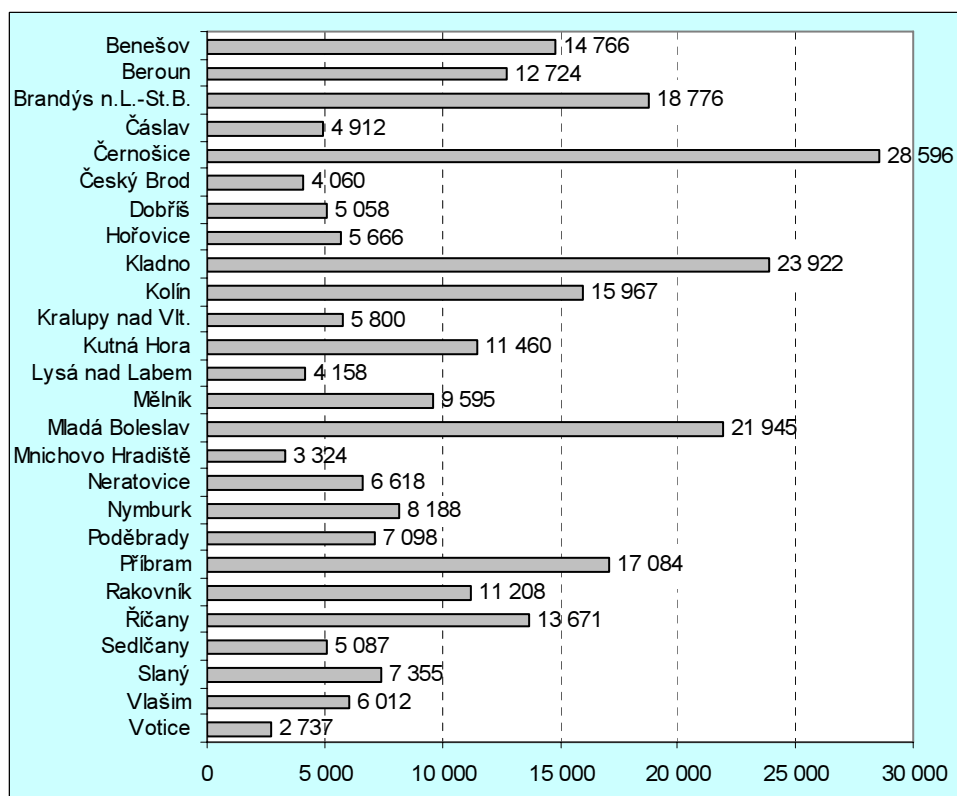
ve Středočeském kraji a ČR v letech 2003 a 2006

v krajích České republiky v roce 2006

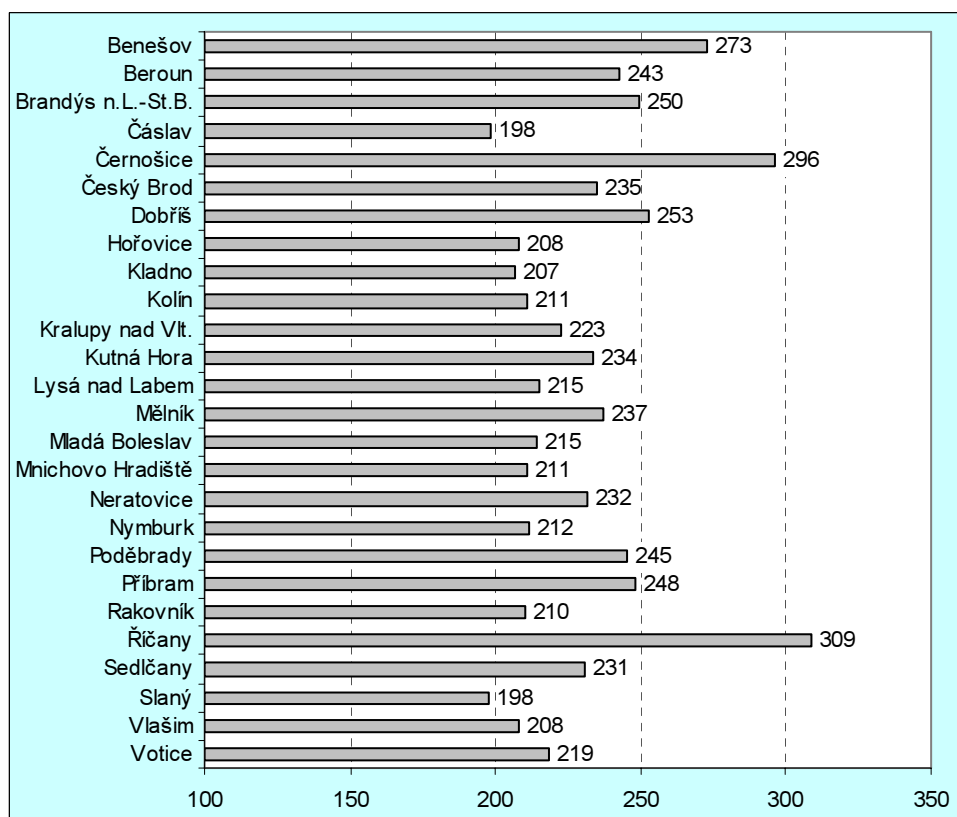

Pro zajímavost a ilustraci poměrně výrazných regionálních rozdílů ve Středočeském kraji uvádíme dále v grafickém vyjádření počty všech ekonomických subjektů zapsaných v registru za správní obvody všech šestadvaceti obcí s rozšířenou působností ve Středočeském kraji.

Graf 7 Celkový počet ekonomických subjektů v SO ORP k 31. 12. 2006

Graf 8 Celkový počet ekonomických subjektů na 1 000 obyvatel v SO ORP k 31. 12. 2006

Jak absolutní porovnání, tak i relativní porovnání k počtu obyvatel v jednotlivých SO ORP opět ukazuje výrazně vyšší zastoupení ekonomických subjektů v regionech sousedících s Hl. městem Prahou oproti SO ORP v oblastech při vnějších hranicích kraje.

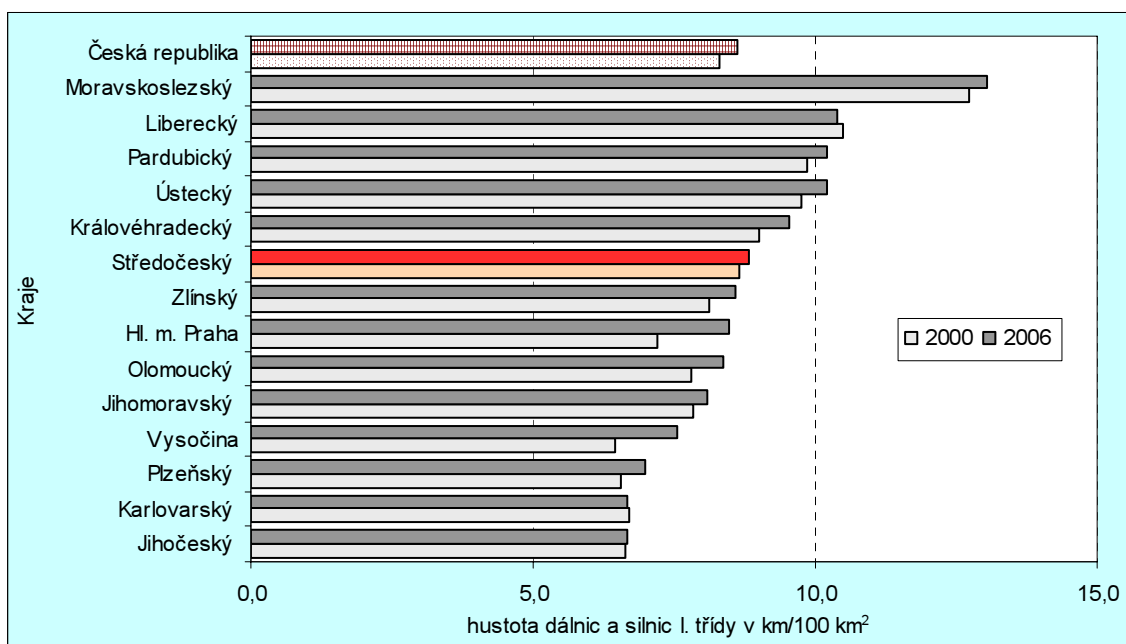
V Programu rozvoje územního obvodu Středočeského kraje je značná pozornost věnována **rozvoji dopravní infrastruktury** a řešení problémů v silniční i železniční dopravě. Středočeský kraj má kromě Prahy nejhustší, ale také nejpřetíženější dopravní síť v republice. Přes území kraje vedou do hlavního města historicky radiálně uspořádané hlavní železniční i silniční tranzitní sítě, chybí však propojení významných středočeských měst po kvalitním regionálním okruhu (aglomerační a krajský okruh).

Pro popsání obrazu situace jsme zvolili tři indikátory z této oblasti uvedené ve druhé kapitole se zvýrazněním postavení Středočeského kraje.

Prvním z ukazatelů v následujících grafech je **hustota dopravní infrastruktury**, kterou vyjadřuje hustota dálnic a silnic I. třídy (v km/100 km² příslušného území) a hustota železničních tratí (v km/100 km² příslušného území).

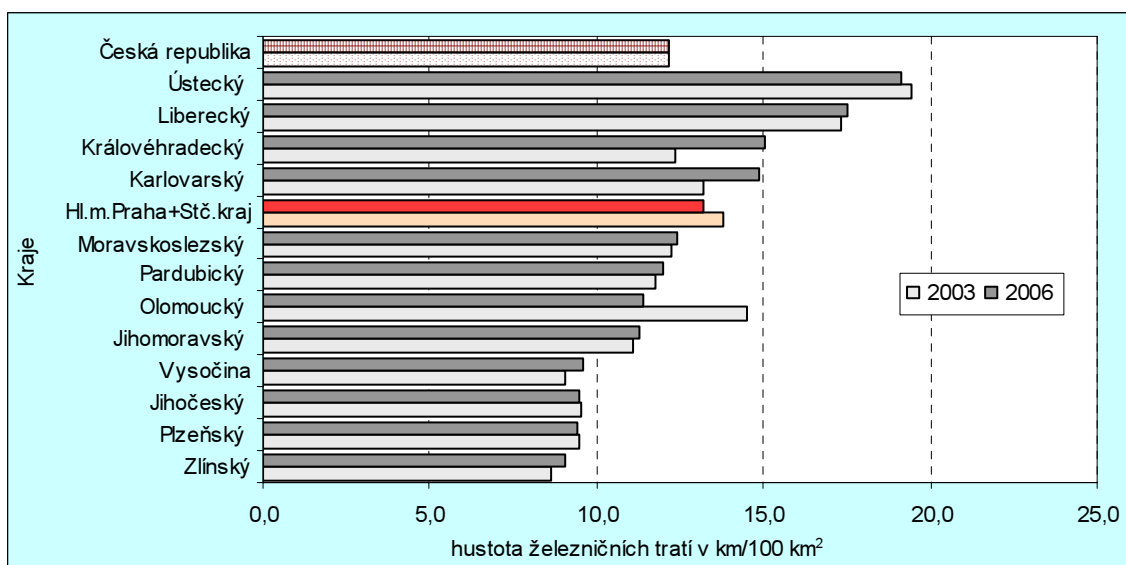
Graf 9 Hustota dálnic a silnic I. třídy (v km/100 km²)

(zdroj dat Min. dopravy ČR)

Graf 10 Hustota železničních tratí (v km/100 km²)

(zdroj dat Min. dopravy ČR)

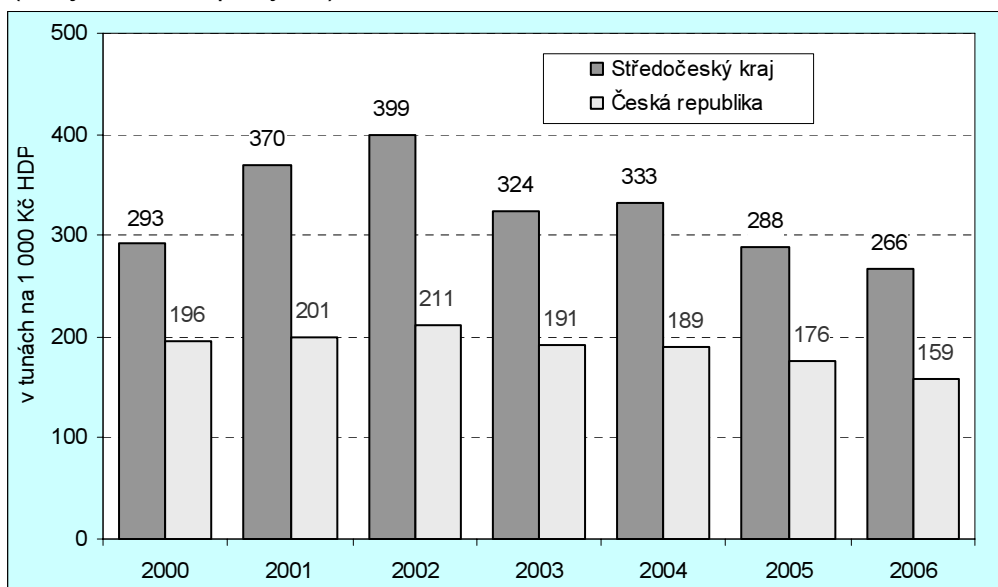
Hustotou silniční sítě zaujímal Středočeský kraj v roce 2006 šestou pozici mezi všemi kraji v České republice a proti roku 2000 se jeho pozice nezměnila, i když hustota silniční sítě na km² v kraji nepatrně vzrostla a byla v roce 2006 o 0,2 km vyšší než představoval průměr za celou Českou republiku.

Pro hustotu železničních tratí nejsou za rok 2006 k dispozici samostatné údaje za Hl.m.Prahu a Středočeský kraj, proto jsou data za oba dva srovnávané roky uvedena společně za oba regiony. Ze srovnání vyplývá, že i v hustotě železničních tratí zaujímal kraj v roce 2006 společně s Hl. m. Prahou páté až šesté místo mezi všemi kraji v republice s hustotou železničních tratí o 1,0 km vyšší než představoval průměr za ČR.

Ve Středočeském kraji je velká koncentrace hospodářské činnosti a poměrně vysoká hustota dopravní sítě, což spolu s velmi výhodnou polohou tvoří dobré podmínky pro vysoké výkony v nákladní dopravě. Přes Středočeský kraj i uvnitř kraje je realizován jeden z nejvyšších objemů přepravy nákladů ze všech krajů republiky.

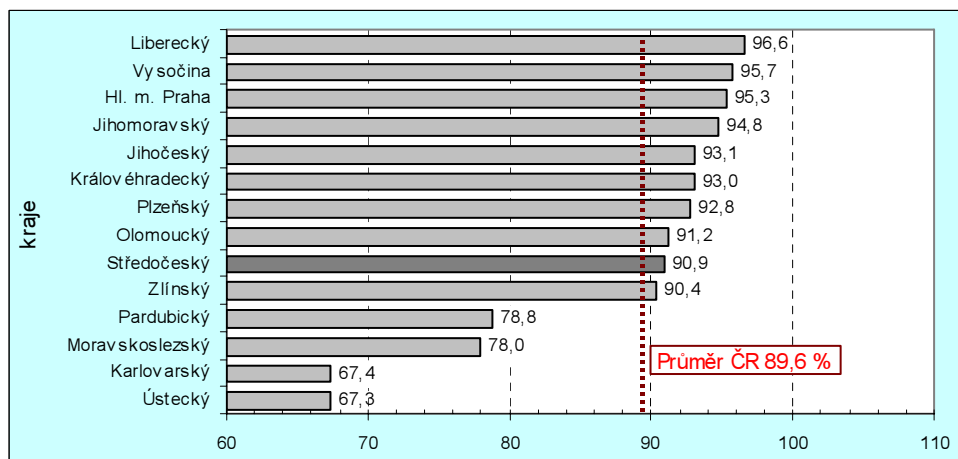
Dokazuje to i další použitý indikátor zobrazující **celkovou přepravu nákladů silniční, železniční a vnitrozemské vodní dopravy (bez tranzitu)** v kg na tis. Kč HDP. V tomto ukazateli Středočeský kraj poměrně výrazně překračoval průměrnou úroveň v celé České republice a mezi všemi ostatními kraji si trvale udržoval čtvrtou pozici za Ústeckým, Karlovarským a Olomouckým krajem.

Graf 11 Celková přeprava nákladů silniční, železniční a vnitrozemské vodní dopravy (bez tranzitu) v tunách na tis. Kč HDP (ve srovnatelných cenách)
(zdroj dat Min. dopravy ČR)

Na celkové přepravě nákladů ve Středočeském kraji se největší mírou podílí silniční přeprava. Její podíl vzrůstal z 89 % v roce 2000 až na 95 % v roce 2004. Poté mírně klesal až na 91 % v roce 2006. V průběhu sledovaného období byl podíl silniční přepravy na celkové přepravě nákladů ve Středočeském kraji o jeden až čtyři procentní body vyšší, než představoval průměr za celou Českou republiku.

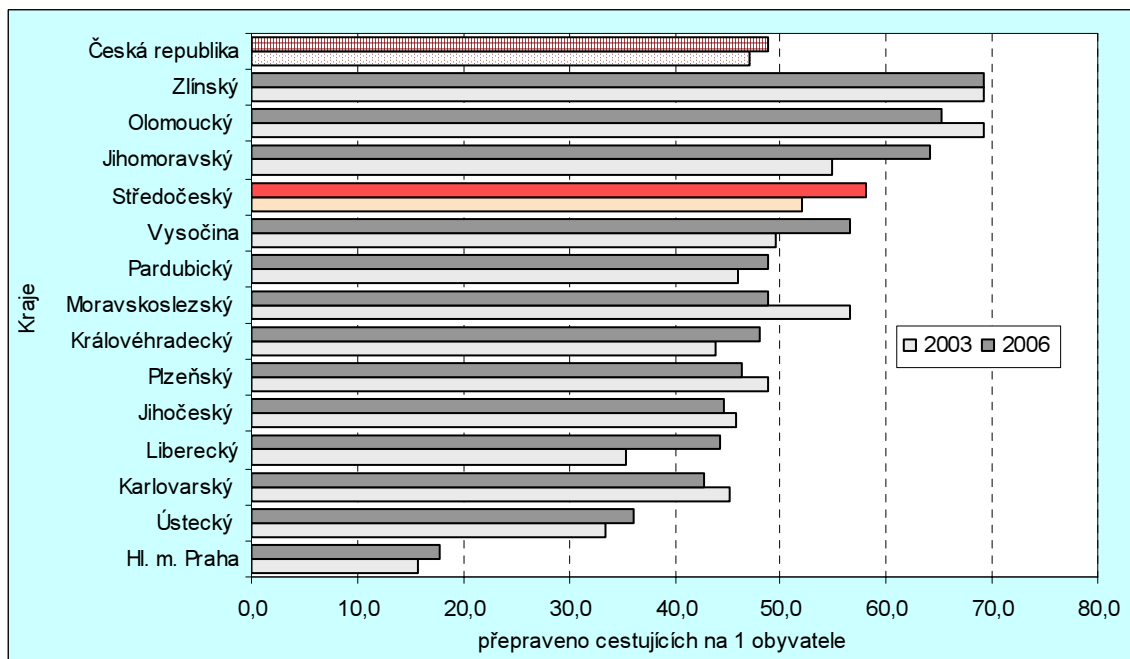
Graf 12 Podíl silniční dopravy na celkové přepravě nákladu bez tranzitu (v %)
(zdroj dat Min. dopravy ČR)

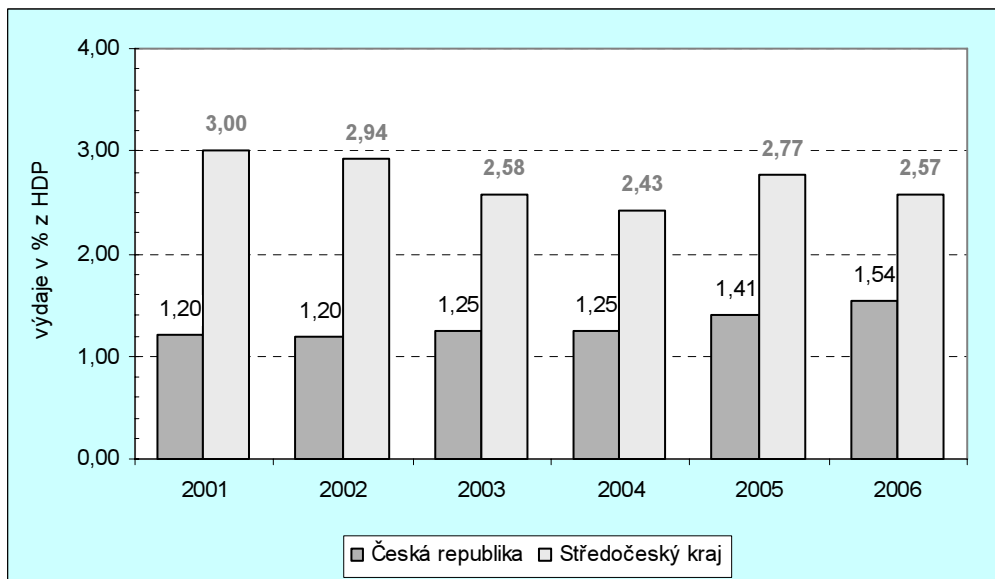
Veřejná přeprava osob má pro území Středočeského kraje mimořádný význam vzhledem ke značnému pohybu pracovních sil na území Středočeského kraje a zejména k vysoké vyjížděce zaměstnaných osob a studentů do Hlavního města Prahy. Opatření k rozvoji veřejné přepravy osob musí směřovat k zajištění kvalitní dopravní obslužnosti území, podmiňující konkurenceschopnost hromadné dopravy vůči dopravě individuální. Budovaný moderní integrovaný dopravní systém hromadné dopravy osob i pražská integrovaná doprava (PID) se rozvíjí postupně na území Hl. m. Prahy, okresů Praha-východ a Praha-západ a přilehlém území dalších okresů Středočeského kraje s rozhodujícími dopravními vztahy k Hl. m. Praze.

Graf 13 Přeprava cestujících v rámci kraje veřejnou silniční a železniční dopravou na obyvatele
(zdroj dat Min. dopravy ČR)

Velmi významný je i indikátor charakterizující **výdaje na vědu a výzkum** jejich podílem na HDP. Jak ukazuje následující graf, byl podíl výdajů na výzkum a vývoj k HDP v % ve Středočeském kraji výrazně vyšší, než představoval průměr za celou Českou republiku. I když v průběhu sledovaného období došlo ve Středočeském kraji k poklesu tohoto podílu, byl v roce 2006 podíl výdajů na výzkum a vývoj k HDP ve Středočeském kraji o více než jeden procentní bod vyšší než republikový průměr.

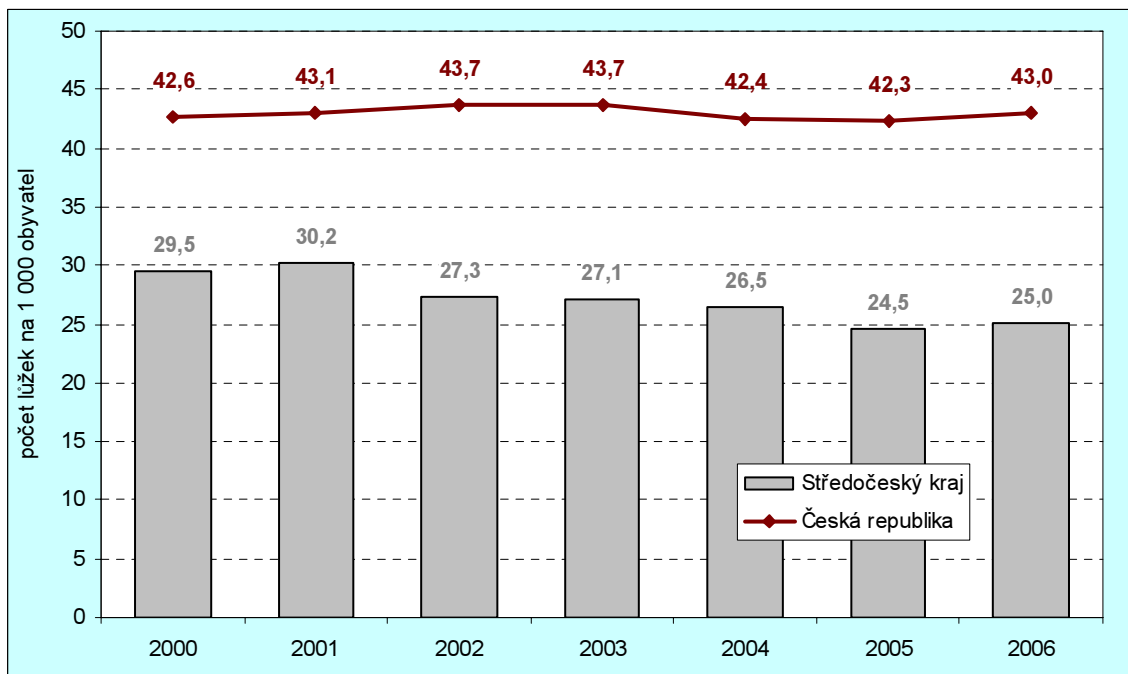
Graf 14 Výdaje na výzkum a vývoj k HDP v %

Výdaje na výzkum a vývoj dosáhly v roce 2006 ve Středočeském kraji 8,5 mld. Kč. Organizace výzkumu a vývoje ve Středočeském kraji se v roce 2006 podílely na výdajích na výzkum a vývoj v České republice více než 17 % a vynaložený objem prostředků byl po Hl. m. Praze druhý nejvyšší v ČR.

Velké množství významných historických památek a vcelku málo porušená příroda činí ze Středočeského kraje oblast atraktivní pro cestovní ruch. To byl také jeden z důvodů pro výběr indikátoru z této oblasti. Pro sledování a hodnocení byl zvolen **počet lůžek v ubytovacích zařízeních na 1 000 obyvatel**.

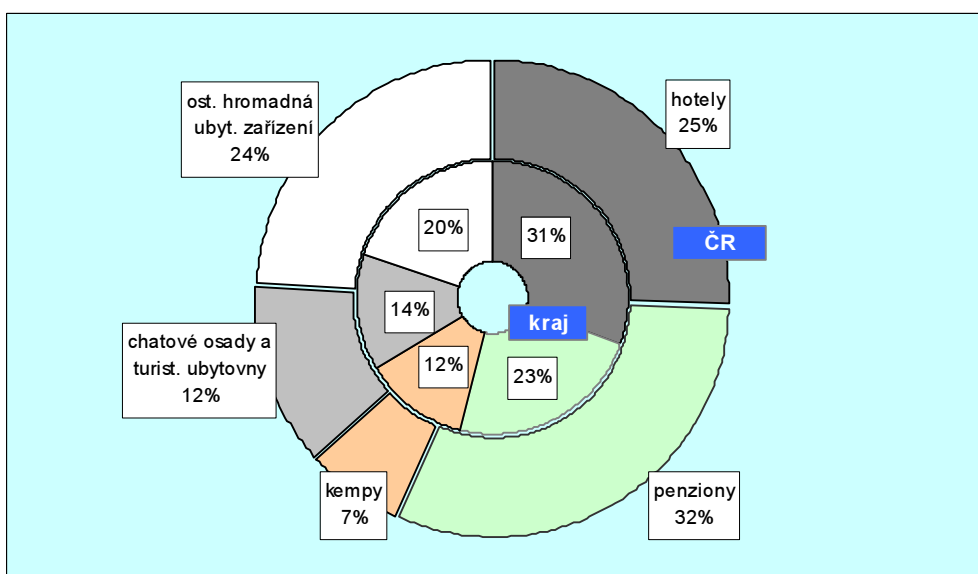
Graf 15 Počet lůžek v hromadných ubytovacích zařízeních na 1 000 obyvatel v letech 2000-2006

Jak je z výše uvedeného grafu patrné, celková kapacita ubytovacích zařízení se dlouhodobě pohybuje pod republikovým průměrem. Mezi jednotlivými regiony kraje však existují značné rozdíly, jak ukazuje graf č. 18 podílu počtu lůžek na 1 000 obyvatel za správní obvody obcí s rozšířenou působností na následující straně.

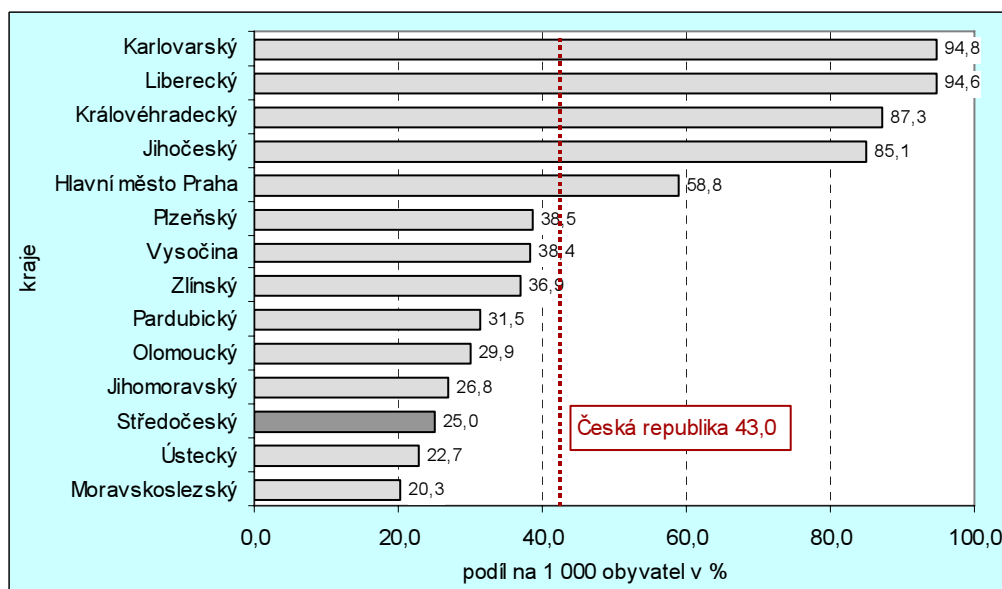
Atraktivita Středočeského kraje je poněkud zastíněna blízkostí Prahy. Ačkoliv je Středočeský kraj rozlohou největším regionem České republiky, řadí se mezi všemi kraji až na 5. místo v počtu ubytovacích zařízení a na 6. místo v počtu lůžek v nich.

Graf 16 Struktura hromadných ubytovacích zařízení k 31. 12. 2006

Převažující typ cestovního ruchu se promítá i do struktury hromadných ubytovacích zařízení (viz graf č. 16). Oproti průměru za celou republiku je ve Středočeském kraji nižší podíl hotelů a pensionů, zejména čtyř až pěti-hvězdičkových hotelů, které jsou typické pro velká města či lázeňské oblasti. Zachovalá příroda a atraktivní přírodní útvary v chráněných oblastech i mimo ně přitahují turisty dávající přednost levnějšímu ubytování v kempech či chatových osadách a turistických ubytovnách. V těchto typech ubytovacích zařízení se ve Středočeském kraji nachází 26 procent všech lůžek sloužících pro návštěvníky, v celé ČR je jejich podíl přes 20 %.

Graf 17 Podíl lůžek v ubytovacích zařízeních v krajích na 1 000 obyvatel v roce 2006

Graf 18 Podíl lůžek v ubytovacích zařízeních v SO ORP na 1 000 obyvatel v roce 2006

